

Bc. Michal Ulma

Vnitřní migrace v Ruské federaci

Anotace

Ruská federace je zemí protikladů a demografických trendů, které nejsou v zahraničí vždy zřetelně známé a rozeznávané. Země jako taková si zakládá na pozitivní sebepropagaci, která domácímu i zahraničnímu publiku prezentuje obraz země, na hony vzdálený realitě.

Klíčová slova

Ruská federace, demografie, trendy.

Summary

The Russian Federation is a country of contradictions and demographic trends that are not always clearly known and recognized abroad. The country itself concentrates on positive self-promotion, which presents the image of the country, far away from reality, to domestic and foreign audiences.

Keywords

Russian Federation, demography, trends.

Úvod

Pojem migrace je v 21. století širokou veřejností využíván zejména pro ilustraci přesunu jednotlivců, nebo skupin lidí, před válečným konfliktem. Přispívá k tomu hlavně moderní „elektronická“ doba a možnost přímé komunikace a sdílení fotografických a video materiálů v živém čase. Přitom ale může docházet až k vytváření sociálního konstruktů a rychlému vzniku dezinformací, tzv. fakenews. Necenzurované obrázky a texty se šíří vysokou rychlostí internetem a jejich čtenáři z celého světa mohou snadno vycházet z chybných závěrů původních, často neznámých autorů.

Za pomoci družicového sledování mohou kompetentní bezpečnostní složky a úřady také sledovat pohyby skupin lidí. To má za cíl hlavně zajistit vyšší bezpečnost. Bohužel méně prostoru u veřejného mínění dostávají i další typy migrace, které nejsou zanedbatelné.

V tomto textu se pokusím shromáždit informace od historického vzniku ruského státu až po současný stav vnitřní migrace na tomto rozsáhlém území.

Historie

Největší stát světa se začal formovat mezi Baltským a Černým mořem jako Kyjevská Rus. Ta se ve 12. století rozpadla na jednotlivá knížectví a následně si většinu ruského území podrobili Mongolové po svých nájezdech. Roste vliv Moskevského velkoknížectví a po porážce Mongolů v roce 1380 se dokončuje sjednocování Rusi pod Moskvou. V roce 1547 se kníže Ivan IV. Vasiljevič nechává korunovat carem a nastoluje tzv. samoděržaví. Významný a kulturní vzestup Rusko zažívá za vlády Petra I. Velikého (1689-1725) a velmocenské postavení upevňuje Kateřina II. (1762-1795). Svoji celistvost následující vladaři udržují hlavně díky velikosti území, než díky schopnostem a inteligencí. Takto velké území není možné až do 1. světové války nějak razantně ohrozit. Až zmiňovaná válka ukázala slabost vládnoucích elit v zemi.¹

„Ruská federace je rozlohou 17 075 400 km² největší zemí na světě. Zahrnuje značnou část východní Evropy a téměř celou severní Asii. Ruská federace je osmá nejlidnatější země na světě. Rusko rozlohou největším státem na světě. Evropská část tvoří 23 % území, asijská část 77 %. Délka hranic celkem: 20 096,5 km. Délka pobřeží: 37 653 km. Ruská federace je 1,8x větší než území Spojených států amerických a asi 220x větší než Česká republika. Ruská federace zabírá 76 % rozlohy bývalého Sovětského svazu. Území Ruské federace pokrývají ze 69 % lesy, 4 % vodní plochy, 32 % zemědělská půda, 19 % pastviny v tundře, 19 % ostatní půda.

Lesy v Ruské federaci: celá 1/4 světových zásob dřeva. Efektivnost jeho zpracování je ale oproti např. Fínům 6x menší.

---

¹ JUREK, Martin. Historie Ruska. Katedra geografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, 29. I. 2008. <http://geo-evropa.upol.cz/staty/rusko/historie-rusko/>

Ruská federace se dělí na samosprávné části různého typu: 49 oblastí, 21 republik, 10 autonomních okruhů, 6 krajů, 1 autonomní oblast a dvě velkoměsta s federálním statutem (Moskva, Sankt Petěrburg). Tyto subjekty jsou sdruženy do 8 federálních okruhů (nejmladší byl ustaven Severokavkazský federální okruh).“²

Osídlení a migrace

V minulosti, před vznikem velkoměst, bylo obyvatelstvo rozděleno na mnoho etnických skupin, které se sdružovaly kolem oblastí s úrodnou půdou, nebo velkých řek, které jim zajistily podmínky k životu. Na Dálném východě koexistovalo mnoho národností, ale dohromady pouze desítky tisíc osob. Koncentrovali se převážně kolem řek Amur a Ussuri. Žili zde paleosibiřští Čukčové a Korjaci, turkičtí Jakuti a v jižní části mandžušští Číňané a Korejci.

Migrační pohyb a urbanizace na Dálném východě začíná v 17. století s příchodem ruských kolonistů. Příchod se zintenzivňuje s nálezem nerostného bohatství a rychlost ruské expanze se opírá o vznik významných sibiřských měst jakými jsou Tjumen (1586), Tobolsk (1587), Salechard (1595), Tomsk (1604), Turuchansk (1607), Jenisejsk (1618), Krasnojarsk (1628), Jakutsk (1632) a Ochotsk (1647).³

Kolonizace dálnévýchodní oblasti byla na nejvíce na vzestupu na přelomu 19. a 20. století. Podle prvního obecného sčítání lidu v roce 1897, žilo v oblasti východního Ruska přibližně 1 milion osob. Oproti tomu v evropské části Ruska žilo v roce 1897 přes 93 milionů osob a celkem v celé říši žilo více než 125 milionů osob.⁴

Nutno ovšem zmínit, že ne všichni obyvatelé Dálného východu zde byli zcela dobrovolně. Carský a následně Sovětský režim sem přesouval „odpůrce režimu a další nepohodlné osoby“. Od 19. století proto osídlování prudce roste.

Nemůžeme však hovořit pouze o nedobrovolně přistěhovaných lidech, nýbrž se sem dobrovolně přemístilo velké množství rolníků. Jako motivace jim byla bezplatně přidělena úrodná půda a od poloviny 19. století do 1. sv. války sem přišlo více než půl milionu rolníků.⁵

---

² Ruská federace. iRUCZ.ru, 4. I. 2016. <http://www.irucz.ru/cz/info/114000000000/ruska-federace/zeme/>

³ STEPHAN, John J. The Russian Far East: A History. Stanford: Stanford University Press, 1994. p. 21. ISBN 978-080-4723-114.

⁴ První obecné sčítání lidu Ruské říše proběhlo roku 1897.

Первая всеобщая перепись населения Российской Империи 1897 г. Demoscope Weekly. http://www.demoscope.ru/weekly/ssp/rus_lan_97.php?reg=0

⁵ STEPHAN, John J. The Russian Far East: A History. Stanford: Stanford University Press, 1994. p. 21. ISBN 978-080-4723-114.

Ilustrace: Původní příbytky migrantů v okolí jezera Bajkal.⁶

Během vlády Stalinova teroru a později komunistické strany se populace na Dálném východě téměř čtyřikrát zvětšila. Vězni také museli budovat železniční spojení mezi odlehlými částmi země, což také napomohlo masivní migraci. Zejména východní oblast je proto často spojována se stalinskými pracovními tábory a probíhá zde masivní urbanizace. Často se zde také těží nerostné bohatství pro využití ve vojenském průmyslu. Častým jevem bylo přesouvání celých kolchozů. Režim podporoval migraci na východ levným bydlením, nižšími cenami potravin a vyššími platy. Snažil se o narovnání push a pull faktorů migrace.

---

⁶ Zdroj: autor.

Ilustrace: Migrační trendy v Ruské federaci po rozpadu Sovětského svazu, kde poukazuje na odsun původních obyvatel a jejich potomků směrem na západ do evropské části Ruské federace, hlavně do Moskvy.⁷

РЕЗУЛЬТАТ МИГРАЦИОННОГО ОБМЕНА НАСЕЛЕНИЕМ (САЛЬДО МИГРАЦИИ) МЕЖДУ ФЕДЕРАЛЬНЫМИ ОКРУГАМИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ В 2013 ГОДУ

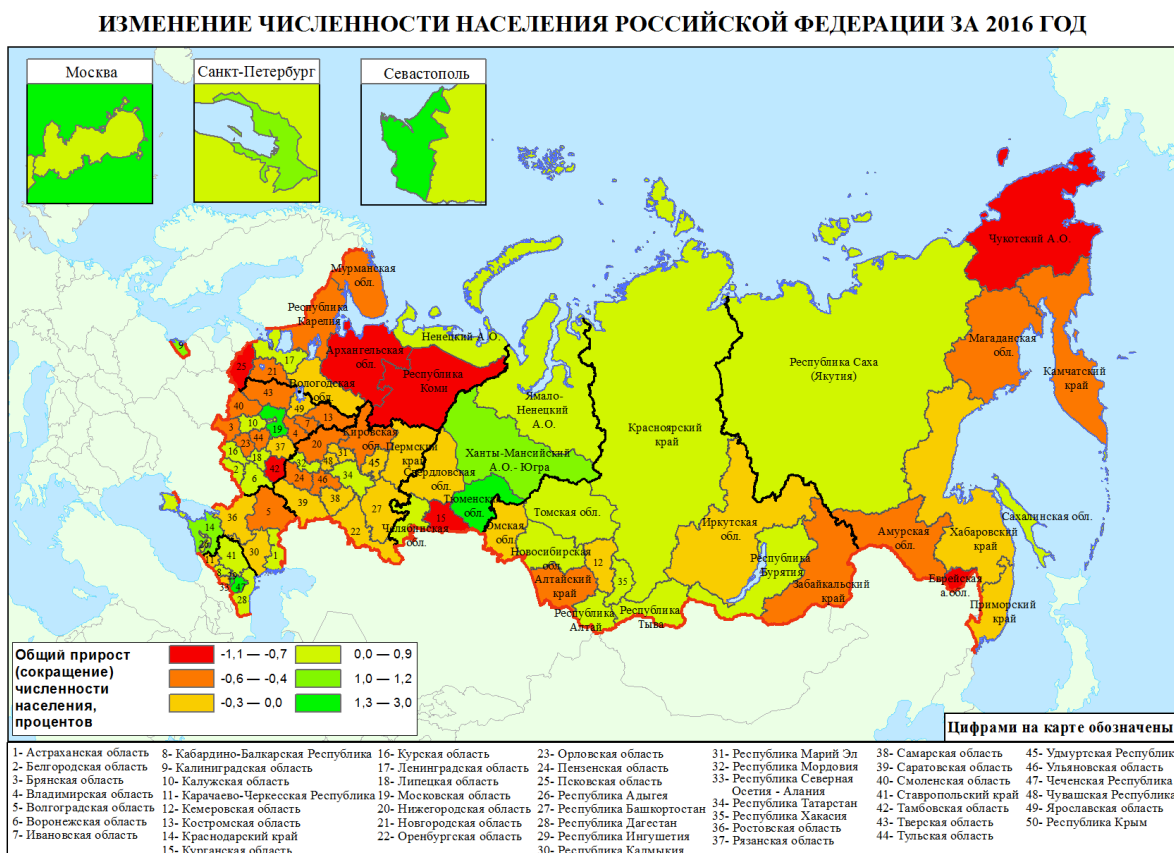
⁷ Демография. Федеральная служба государственной статистики. <https://gks.ru/folder/12781>;
http://www.gks.ru/free_doc/new_site/population/demo/map4.jpg

Ilustrace: Mapa z roku 2016 znázorňuje hustotu osídlení ruského území, kde je vidět husté osídlení evropské části Ruské federace, zejména kolem Moskvy a severní strany Kavkazu mezi Černým a Kaspickým mořem.⁸

⁸ Демография. Федеральная служба государственной статистики. https://gks.ru/folder/12781;http://www.gks.ru/free_doc/new_site/population/demo/map2016.jpg

Ilustrace: Mapa z roku 2016 graficky znázorňuje změny populace. Z východní a severní části země se lidé přesouvají do úrodnějších oblastí v podhůří Altaje, severní strany Kavkazu a Moskvy. Oblast sibiřské tajgy sahající až po hranice s Mongolskem relativně stagnují.⁹

Závěr

Ruská federace je velmi rozmanitá země, ve které žije velké množství etnických národnostních skupin. Časově uspořádaná interpretace dat této seminární práce ukazuje pohyby obyvatel. Můžeme připomenout migraci během nájezdů mongolských válečníků, dále migraci při osidlování a urbanizaci středního a dálného východu. Zejména v 19. a 20. století se jednalo převážně o nedobrovolnou, nucenou migraci. Sibiř se tak nedobrovolně stává synonymem Stalinistických gulagů a pracovních táborů, kam byli nepohodlní lidé mnohdy „uklízeni“ na základě vykonstruovaných a křivě souzených procesů. Po rozpadu Sovětského svazu v 90. letech se již lidé mohou sami rozhodnout, kde chtějí žít a velká část vnitřně vysídlených občanů se začíná vracet směrem na západ. Mapy Federální státní statistické služby z 21. století ukazují migrační toky směrem z odlehlých částí země do oblastí s úrodnou půdou, příznivým klimatem a také do oblastí s lepšími pracovními příležitostmi. Z velkých měst se stávají světové metropole, centra obchodu, průmyslu a kultury. Ačkoli jsou odlehlé oblasti stále velmi zaostalé, tak už i u nich lze spatřit vliv informační revoluce a tím i spojení s okolním světem. Tato globalizace a liberalizace má

⁹ Демография. Федеральная служба государственной статистики. <https://gks.ru/folder/12781>;
<http://www.gis.gks.ru/StatGis2015/Viewer/?1616acae-241d-e811-8a63-90341755e173>

příznivý vliv na řešení globálních problémů typu přístup ke vzdělání, ke zdravotní péči, nižší úmrtnost novorozenců, přístup k pitné vodě a dostatku potravin.